

Λόγια Αρχιτεκτονική - Νεοκλασικισμός

- Ο 19ος αι. είναι μια περίοδος σημαντικών αλλαγών στον ελληνικό χώρο
 - Ίδρυση του ελληνικού κράτους το 1830
 - Μεταρρυθμίσεις της οθωμανικής αυτοκρατορίας (Τανζιμάτ, 1839) για τη σύσταση ενός μοντέρνου αστικού κράτους

Λόγια Αρχιτεκτονική - Νεοκλασικισμός

- Και οι δυο αυτές εξελίξεις εμπεριέχουν ένα ευρωπαϊκό προσανατολισμό που επηρεάζει τα πεδία της πολεοδομίας και της αρχιτεκτονικής.
- Γίνονται κινήσεις εκσυγχρονισμού των πόλεων
 - - δίκτυα υποδομών
 - - αστικές αναπλάσεις
 - - κτίρια κοινής ωφέλειας

Λόγια Αρχιτεκτονική - Νεοκλασικισμός

- Ο 19ος αι. στην Ευρώπη χαρακτηρίζεται από υιοθέτηση και επαναδιαπραγμάτευση γνώριμων τεχνοτροπιών (στυλ) του παρελθόντος
- Κυριαρχεί το ιδεολογικό κίνημα του κλασικισμού
- Με την ίδρυση του ελληνικού κράτους το 1830, οι Βαυαροί βασιλείς επιλέγουν το νεοκλασικισμό ως επίσημη μορφολογική έκφραση

Νεοκλασική Αρχιτεκτονική

- Η βυζαντινή παράδοση και η λαϊκή - παραδοσιακή αρχιτεκτονική δεν κρίνονται άξιες να εκφράσουν το ύφος του νέου κράτους
- Ο νεοκλασικισμός υιοθετείται ως επίσημη μορφολογική επιλογή και από τις ελληνικές κοινότητες πέραν των συνόρων
- Υιοθέτηση των πρότυπων του γερμανικού κυρίως κλασικισμού

Νεοκλασική Αρχιτεκτονική

- Ο νεοκλασικισμός αντιπροσωπεύει την λόγια αρχιτεκτονική, την αρχιτεκτονική από αρχιτέκτονες και συνοδεύεται από νεωτεριστικά στοιχεία σχετικά με:
 - - την τυπολογία και την λειτουργική οργάνωση
 - - την μορφολογία
 - - τον τρόπο κατασκευής
- Ορθολογισμός στη σύνθεση, στη λειτουργική και μορφολογική διάρθρωση των κτιρίων

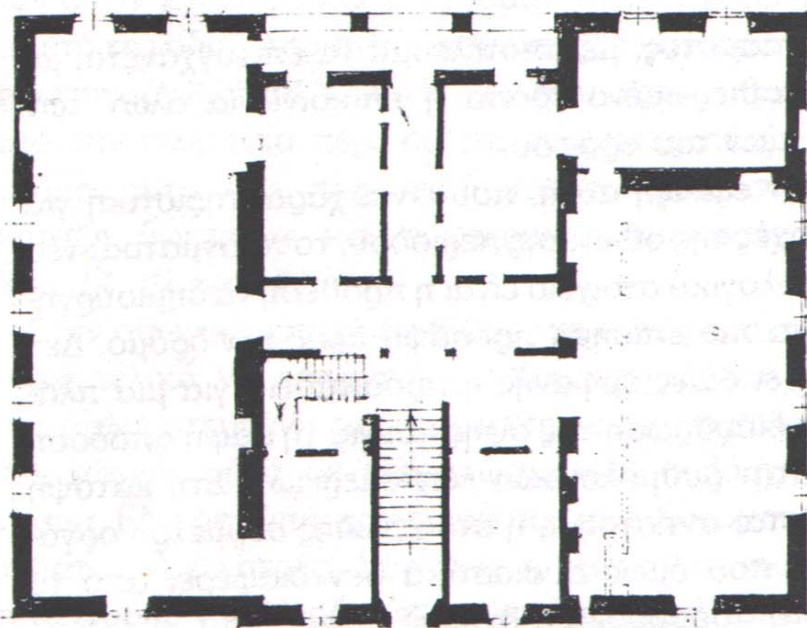
- Το «πρότυπο» του αθηναϊκού νεοκλασικισμού

Δημόσια κτίρια & Αστικά μέγαρα (μέσα 19ου αι.)

Χαρακτηριστικά:

- Τρίμερης κάτοψη: συμμετρική διάταξη με κεντρικό προθάλαμο και παράταξη χώρων εκατέρωθεν
- Κεντρικό κλιμακοστάσιο: μνημειακή έκφραση
- Τρίμερης οργάνωση της όψης σε αντιστοιχία με την κάτοψη, το κεντρικό μέρος σε ελαφρά προεξοχή

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

12α

Αθήνα, οικία Osten, 1836

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

- Αρχές οργάνωσης των όψεων:

- Τρίμερης οριζόντιος διαχωρισμός

- σε βάση, κορμό και στέψη

- Συμμετρία

- Αξονικότητα

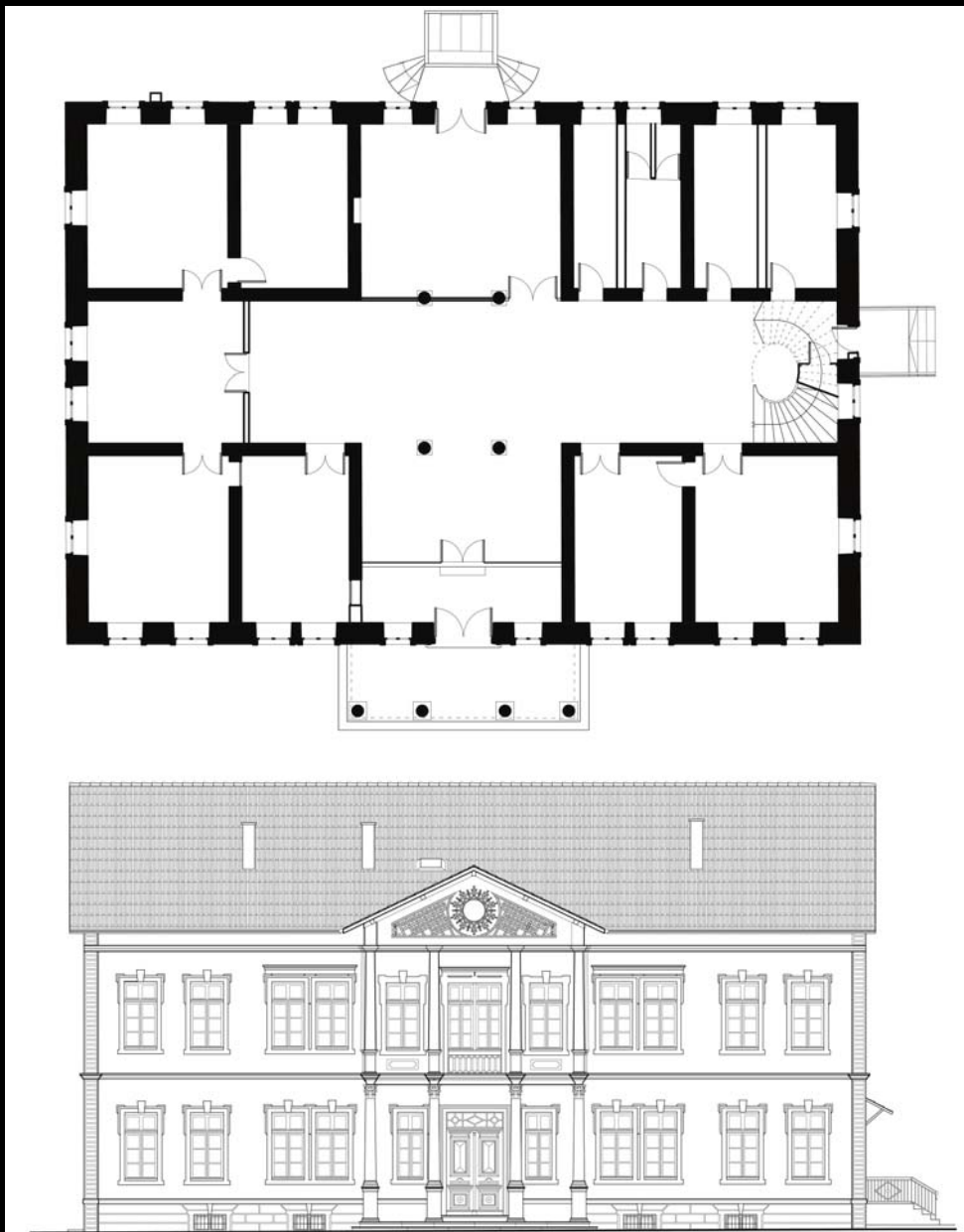
- Ρυθμική επαναληπτικότητα (άξονες ανοιγμάτων)

Αθηνά,

Εθνική Τράπεζα

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Κομοτηνή,
κτίριο Μεραρχίας (1911)

Άκαμπτη
μορφολόγηση της
όψης πάνω σε ένα
συμμετρικό σύστημα
αξόνων

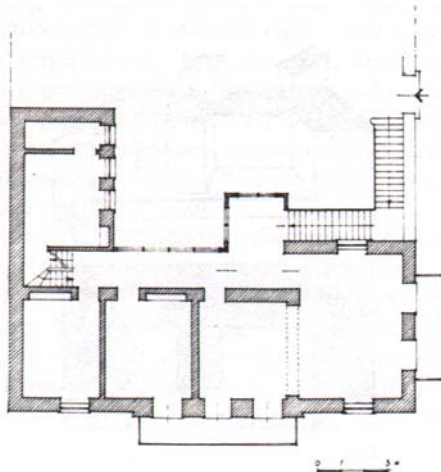
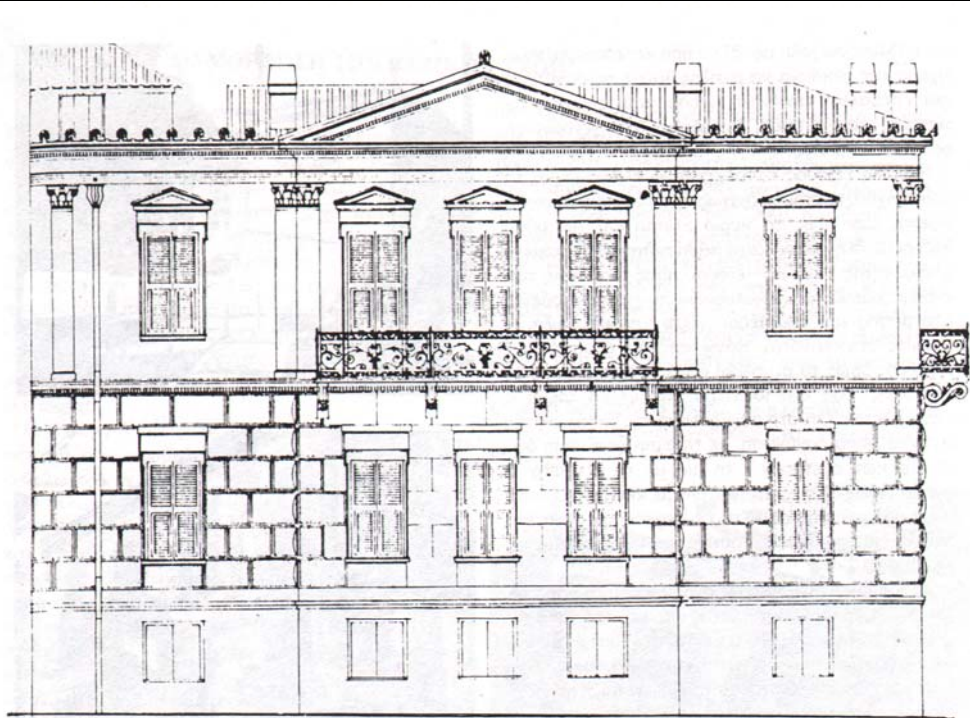
Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

- Οι μεγαλοαστικές κατοικίες και τα δημόσια κτίρια αποτέλεσαν υποδείγματα για τα σπίτια των μεσοαστικών στρωμάτων
- Ωστόσο οι συνθήκες σε αστικό περιβάλλον και η καθημερινή ζωή δεν μπορούσαν να εξυπηρετηθούν από την άκαμπτη δομή και μορφή των «αστικών μεγάρων»

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

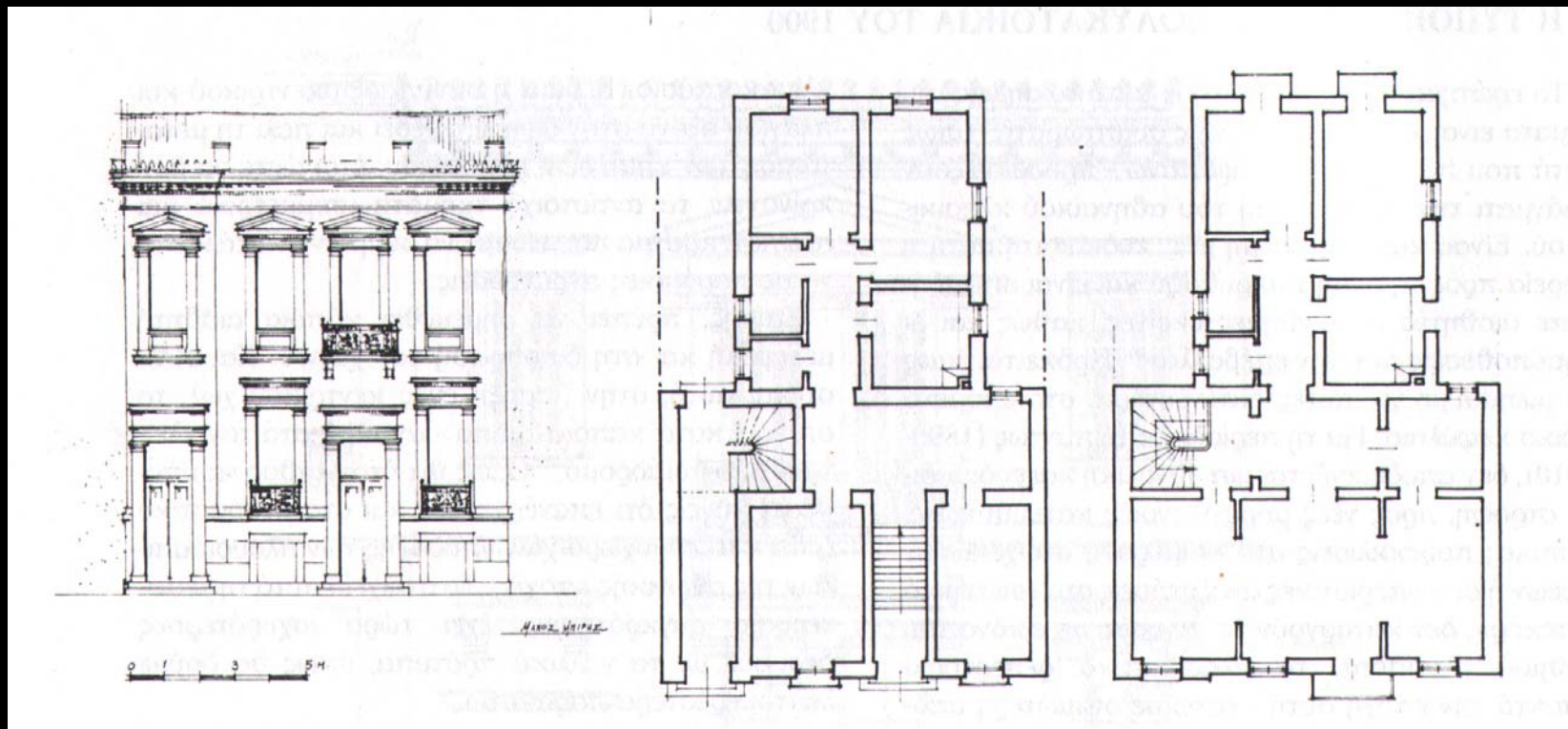
- Ο καθαρός νεοκλασικισμός διέπονταν από τυποποιημένα μορφολογικά συστήματα και κανόνες μέσα από τα οποία έπρεπε να διατυπωθεί ο ρυθμός
- Σταδιακά άρχισαν να εμφανίζονται πιο απελευθερωμένες μορφολογικές διατυπώσεις

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

- Η προσαρμογή αυτής της μορφολογίας σε αστικό περιβάλλον ανέτρεψε τον καθαρό τύπο αλλά προσπάθησε να διατηρήσει τις αρχές οργάνωσης των όψεων
- Συμμετρική οργάνωση
- Τρίμερης διαχωρισμός
- Προεξέχον κεντρικό τμήμα

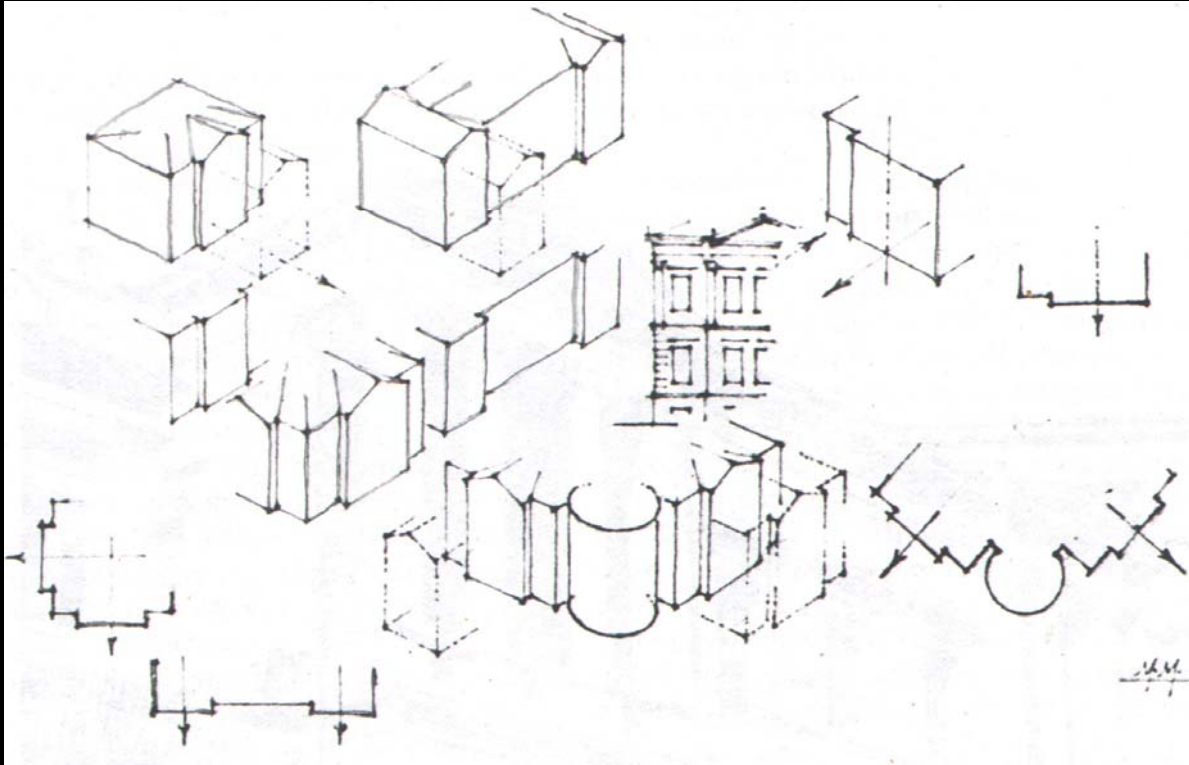
Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Συχνά εμφανίζονται έκκεντρες είσοδοι και πλάγιοι άξονες με ελαφρές διαφοροποιήσεις των επιπέδων της όψης για να λειτουργούν ως αυτόνομες μορφολογικές ενότητες

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Η διάρθρωση των όγκων

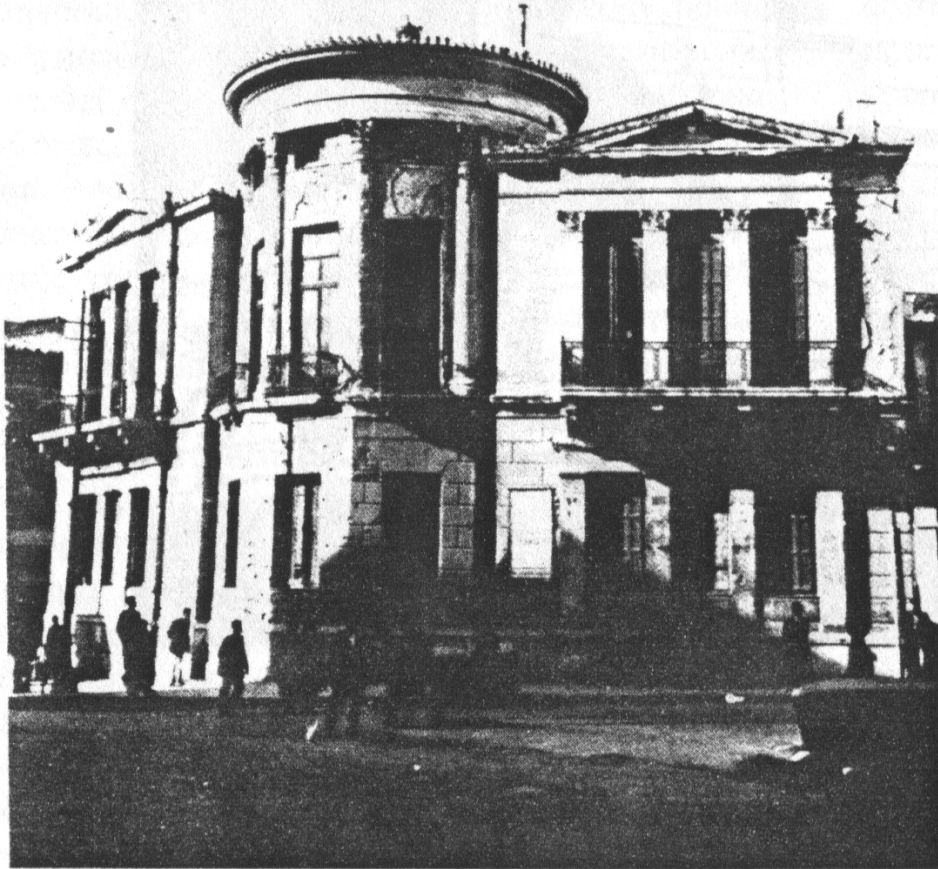

- Κεντρική προεξοχή
- πλάγιες πτέρυγες
- ασύμμετρη πλάγια υποχώρηση
- κυλινδρική γωνιακή άρθρωση

Αυτή η διάκριση επιπέδων και όγκων εξυπηρετεί την εφαρμογή των αυστηρών μορφολογικών κανόνων στο κέλυφος

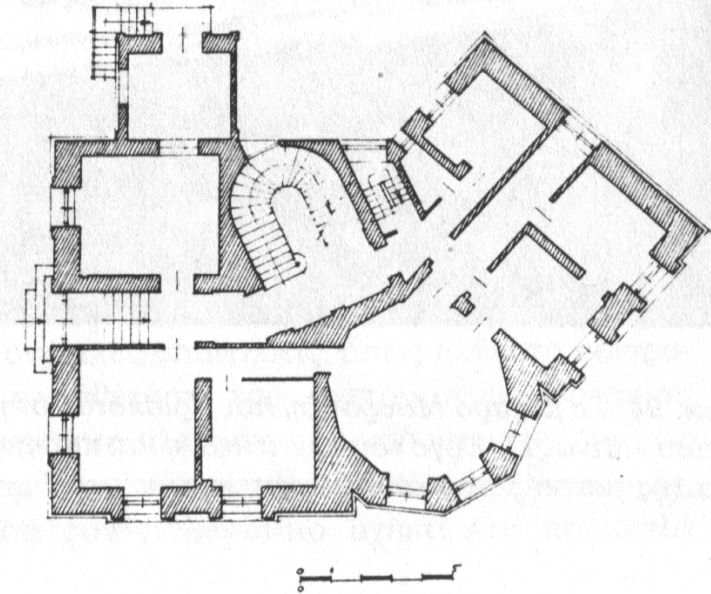
Δημιουργούνται επιμέρους μορφολογικές ενότητες που συντίθενται μεταξύ τους σε περίπλοκα σύνολα

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Εικ. 96 Ανορθόδοξη λύση άρθρωσης των κτηριακών όγκων. Οικία Τετενέ (ή Τσοποτού), στις οδούς Πειραιώς, Γερανίου, Μενάνδρου - κατεδαφισμένη.

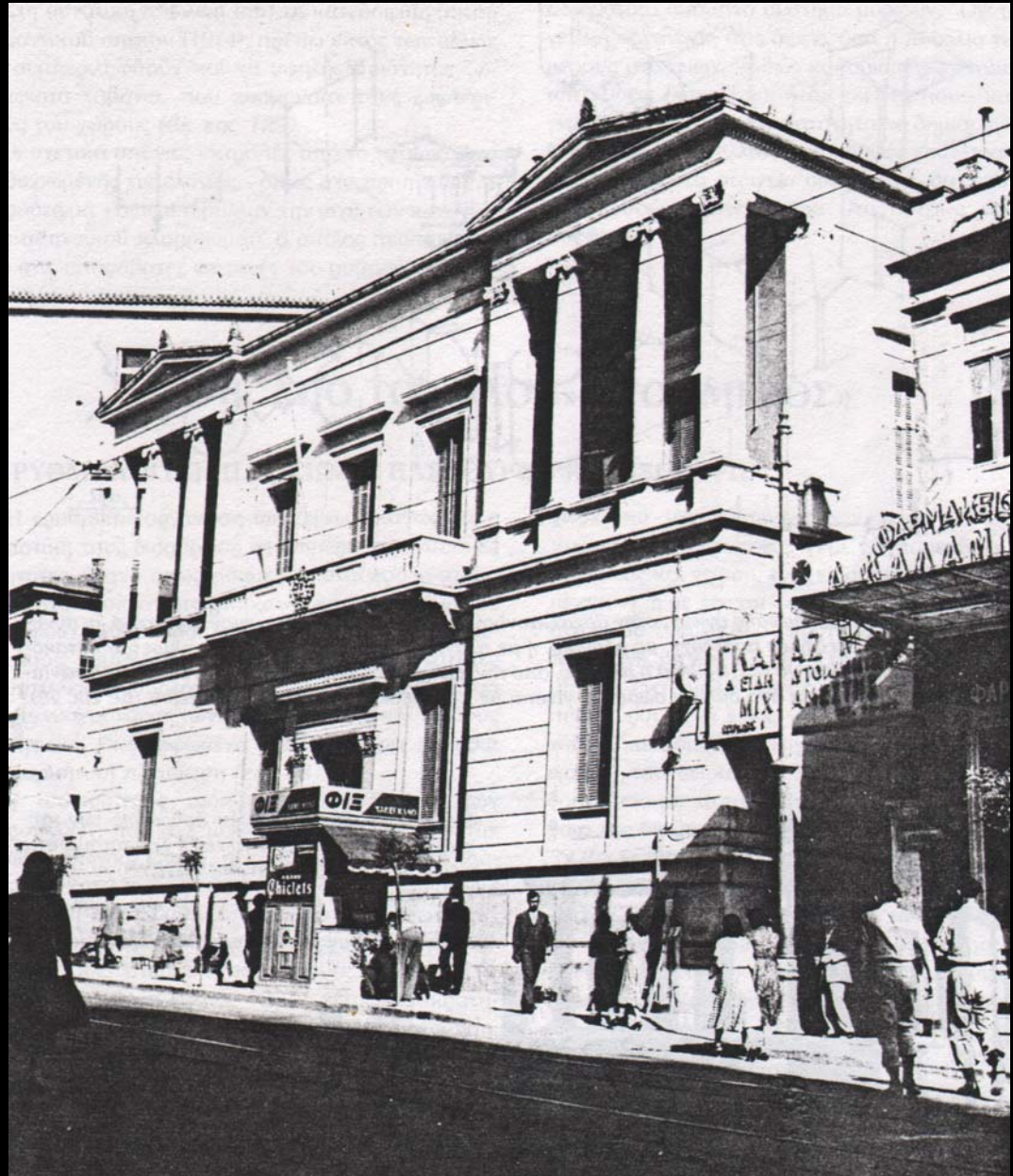
Εικ. 97 Κάτοψη ισογείου οικίας Τετενέ.

Δυο μορφολογικά αυτοδύναμοι όγκοι που συνδυάζονται με ένα επιβλητικό κυλινδρικό στοιχείο που λειτουργεί ως κεντρικό προβαλλόμενο στοιχείο.

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Σπάνια μορφολογική
διατύπωση με την
προβολή των πλάγιων
τμημάτων της όψης

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών
Αρχές οργάνωσης των όψεων - τυπολογία - Αθήνα

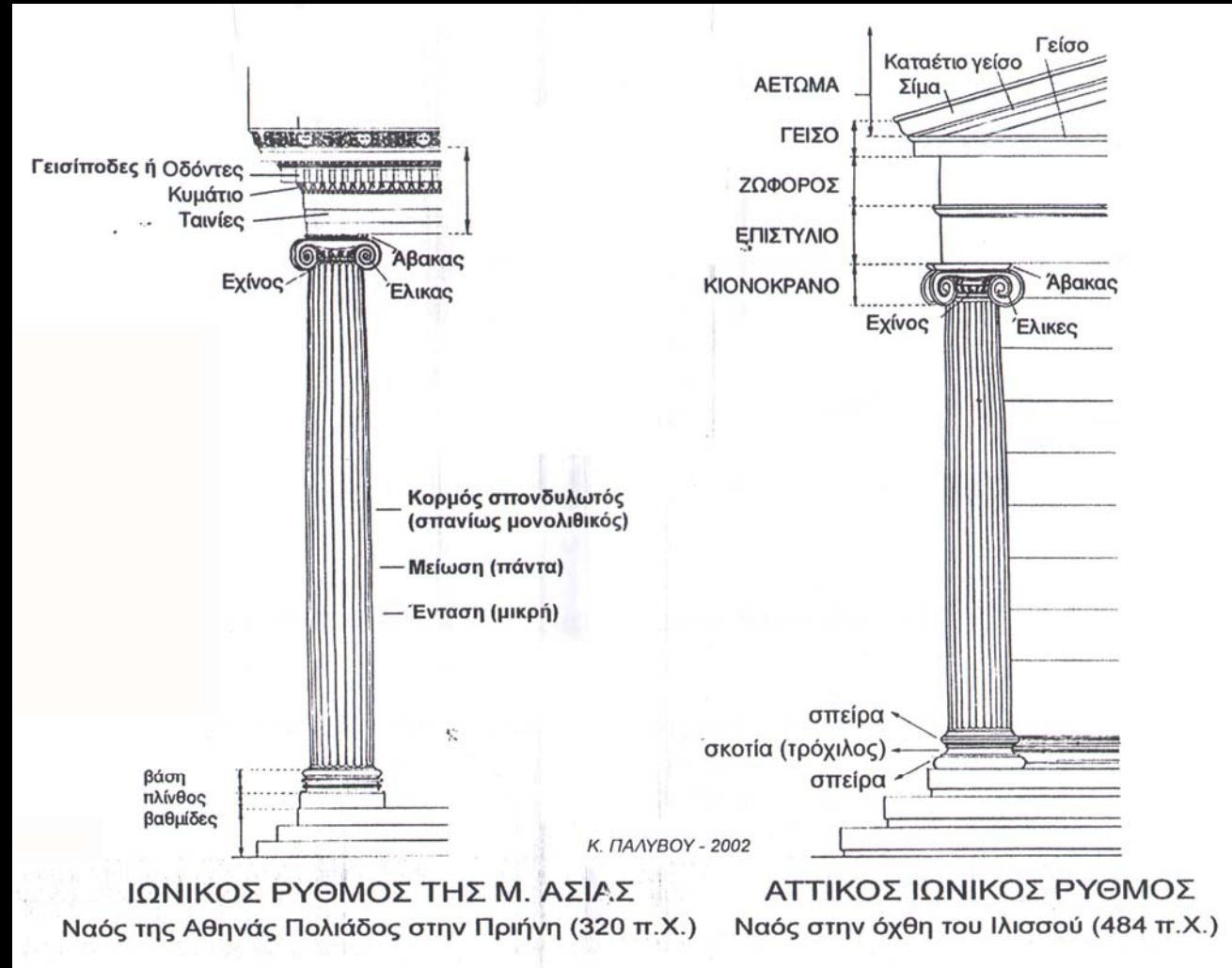
(κατά τον Μ. Μπίρη)

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Ο ρυθμός

Τα εφαρμοσμένα ρυθμολογικά στοιχεία του νεοκλασικισμού προσέγγισαν τα αρχαία συστήματα μορφών με μια «διακριτική αφαίρεση»

Μάλιστα παρατηρείται προτίμηση στο κλασσικό ιωνικό σύστημα

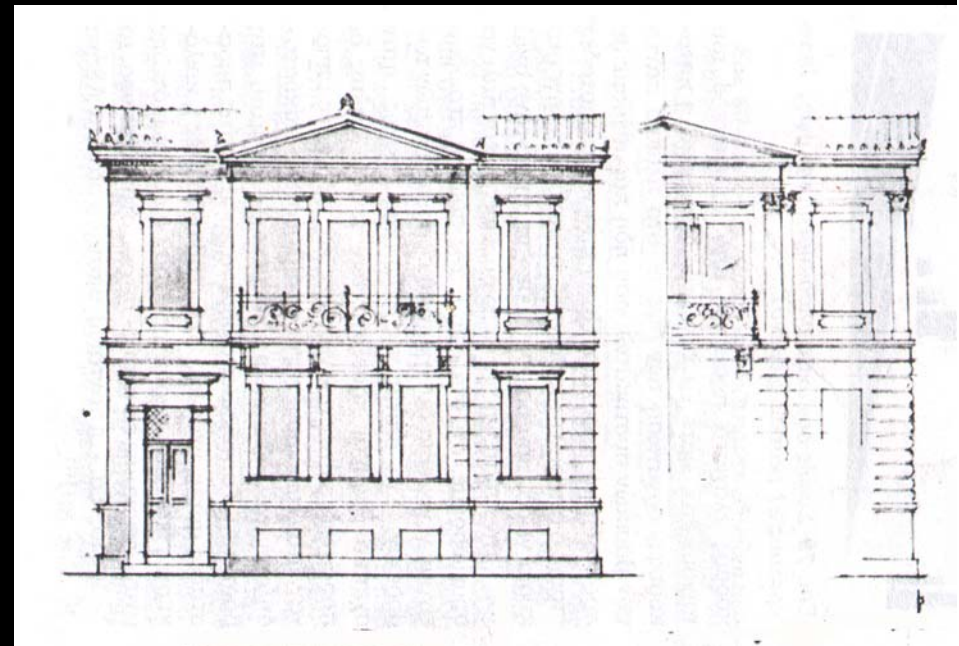

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Ο οριζόντιος διαχωρισμός βάση – κορμός – στέψη σχετίζεται άμεσα με τον διάκοσμο

Ο ρυθμολογικός διάκοσμος αναπτύσσεται στον όροφο (κορμός – στέψη) ενώ το υπόλοιπο σώμα του κτιρίου χρησιμοποιείται ως «οπτικό βάθρο» της σύνθεσης (βάση).

Συχνά η βάση για να αποκτήσει τη στιβαρότητα ενός «βάθρου» που φέρει το ρυθμό διαμορφώνονταν επίπλαστα ως ισόδομη τοιχοποιία ή έφερε γωνιόλιθους

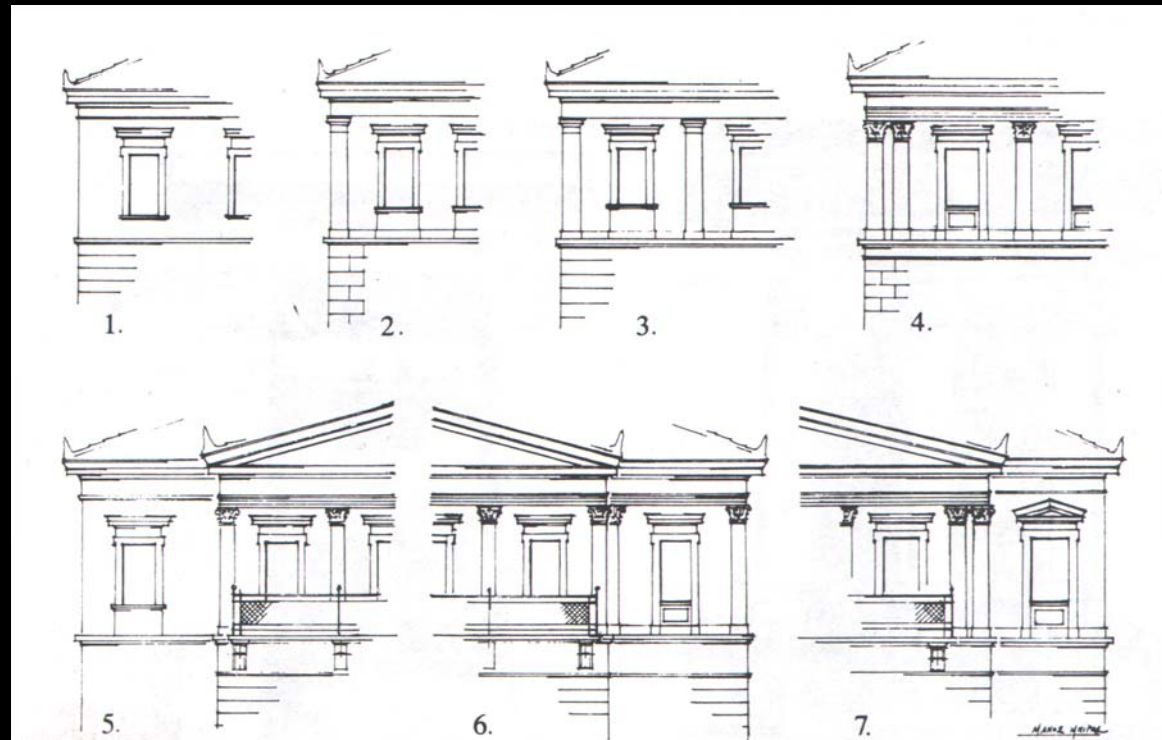

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Η ζώνη του «ρυθμού» - ανώτερος όροφος

Στην πλήρη εφαρμογή των ρυθμολογικών χαρακτηριστικών παρατηρείται χρήση παραστάδων που τονίζουν την κατακόρυφη οργάνωση των όψεων και «φέρουν» τον υπερκείμενο θριγκό (επιστήλιο – ζωφόρος)

Πάνω από τον θριγκό προβάλλει το προεξέχον γείσο το οποίο ορίζει και την επίστεψη του κτιρίου είτε αυτή ολοκληρώνεται με αετωματική απόληξη είτε όχι .

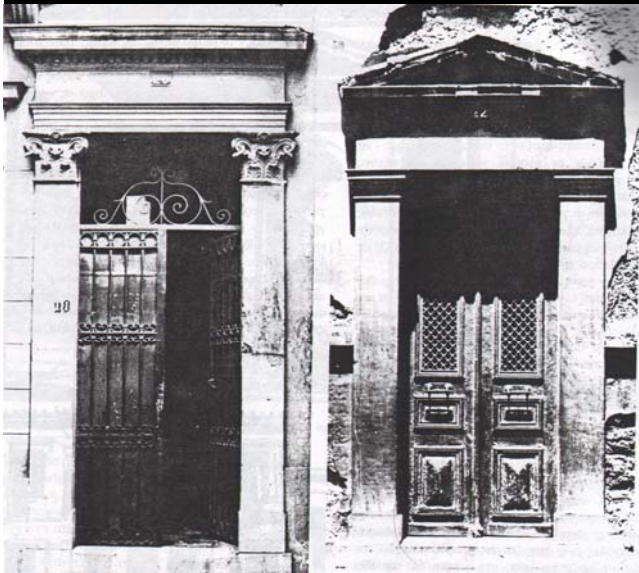

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Το όλον και το μέρος

Η συνθετική λογική της μορφολόγησης:

- Διάρθρωση επιμέρους ενοτήτων με αυστηρή εσωτερική νομοτέλεια είτε πρόκειται για διακριτούς όγκους είτε για ανεξάρτητες όψεις ή τμήματα όψεων.
- Κάθε ενότητα παρουσιάζεται αυτοτελής ρυθμολογικά και ενταγμένη μέσα στη γενική σύνθεση
- Ακόμα και τα επιμέρους δομικά στοιχεία όπως τα ανοίγματα παρουσιάζουν ρυθμολογική αυτοτέλεια είτε μεμονωμένα είτε σε συμπλέγματα

Κατασκευαστική δομή

Οι τεχνολογικές εξελίξεις κατά τον 18ο και 19ο αι. και η εκβιομηχάνιση εισήγαγαν νέα οικοδομικά υλικά και διαφοροποιημένες κατασκευαστικές μεθόδους σε σχέση με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική.

Η χρήση του ξύλου αρχίζει σιγά σιγά να φθίνει ενώ σταδιακά εισάγονται στην κατασκευή βιομηχανοποιημένα προϊόντα όπως οι οπτόπλινθοι και ο σίδηρος

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Κατακόρυφα φέροντα στοιχεία (τοιχοποιίες)

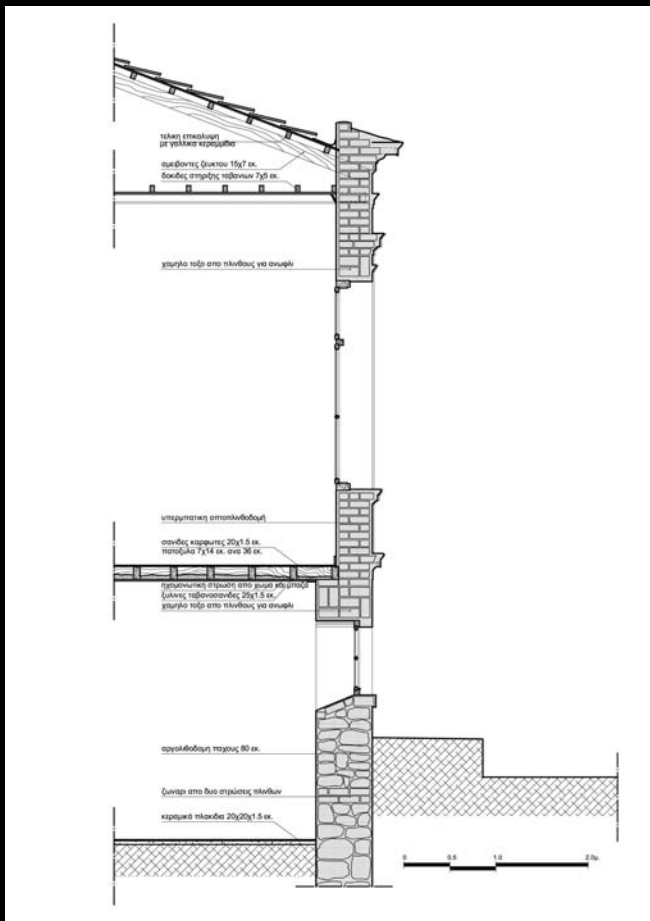
Βάση κτιρίου:

Φέρουσες λιθοδομές κατασκευασμένες από ημιλαξευτούς λίθους

Στο σώμα της τοιχοποιίας αναπτύσσονται ζώνες από οπτόπλινθους (τούβλα) οι οποίες εξασφαλίζουν την εφελκιστική λειτουργία των δομικών στοιχείων

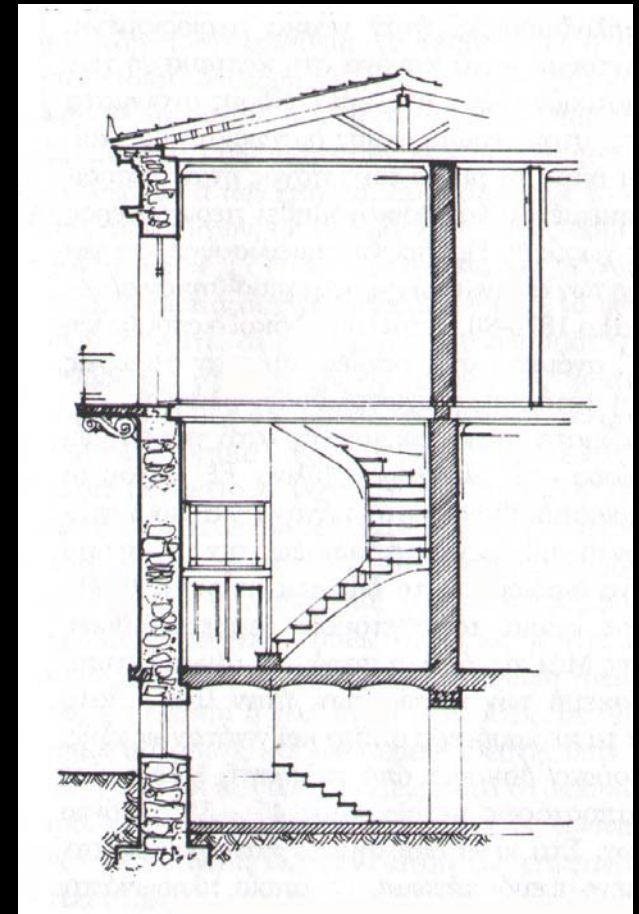
Η κατακόρυφη συνέχεια των τοίχων κατασκευάζεται είτε από λίθους είτε από οπτοπλίνθους

Κατακόρυφα φέροντα στοιχεία (τοιχοποιίες)

Φέρουσες
λιθοδομές σε
όλο το ύψος του
κτιρίου

Λιθοδομή στη
βάση –
πλινθοδομή
στην ανοδομή

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Κατακόρυφα φέροντα στοιχεία (τοιχοποιίες)

Εφελκυστικές ζώνες από τούβλα
στο σώμα της λιθοδομής

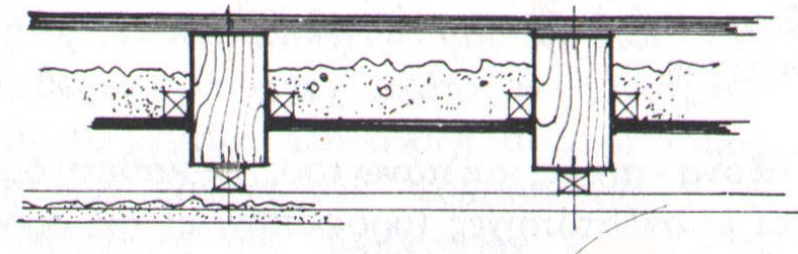
Φέρουσα πλινθοδομή
& ανακουφιστικό τόξο
ανοίγματος

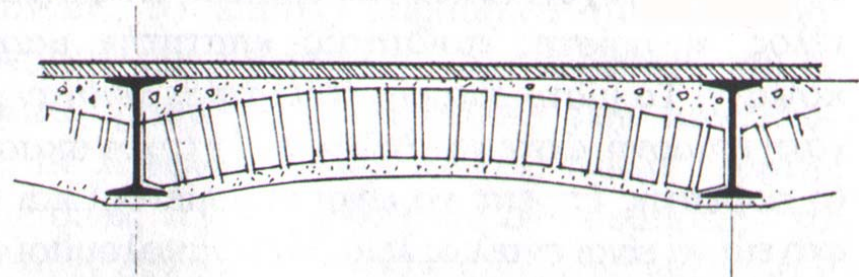
Οριζόντια φέροντα στοιχεία (πατώματα)

1. Ξύλινες δοκοί ανά 40 – 50 εκ. Ψευδοπάτωμα με μόνωση από χώμα. Μπαγδατοπηχες στην υποκείμενη οροφή
2. Μεταλλικοί δοκοί διατομής διπλού T κενά γεφυρώνονταν με θολωτές κατασκευές από τούβλα

1.

2.

Επιστέγαση

Συνήθως διαμορφώνονταν με ξύλινη στέγη κατά την συνήθη κατασκευαστική λογική. Ξύλινος φορέας αποτελούμενος από επάλληλα ζευκτά

Από το 1900 και μετά αρχίζουν να διαδίδονται τα δώματα, δηλαδή οι οριζόντιες επιστεγάσεις με φέροντα οργανισμό από σιδηροδοκούς κατ' αντιστοιχία των πατωμάτων.

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Εκλαϊκευση

Η νεοκλασική μορφολογία περνά σε όλο τον ελληνικό χώρο και όλα τα κοινωνικά στρώματα με αποτέλεσμα να συγκροτείται συχνά με έναν εμπειρικό τρόπο χωρίς τις αυστηρές αρχές του αθηναϊκού κλασικισμού

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Μετάβαση

Η μετάβαση από την παραδοσιακή αρχιτεκτονική στην «λόγια» νεοκλασική αρχιτεκτονική έγινε σταδιακά.

Η νεοκλασική μορφή υιοθετείται και εμπλέκεται με την παράδοση σε επίπεδο μορφολογίας, τυπολογίας και κατασκευαστικών μεθόδων

Δημιουργούνται ιδιότυπες μορφές με ανάμιξη στοιχείων της παραδοσιακής και νεοκλασικής αρχιτεκτονικής σε επίπεδο τυπολογίας, διακόσμου & κατασκευής

Ηράκλειο

Κομοτηνή

Μορφολογία – Ρυθμολογία, Θεωρία των Αρχιτεκτονικών Μορφών & Ρυθμών

Ο τύπος

Η τυπολογική οργάνωση των κτιρίων του 19 ου και των αρχών του 20ου αι. χαρακτηρίζεται από τον κεντρικό επιμήκη προθάλαμο και την εκατέρωθεν παράταξη δωματίων.

Αυτή η οργανωτική δομή δεν απαντάται μόνο στα κτίρια κατοικίας. Χαρακτηρίζει την αρχιτεκτονική της εποχής αυτής ανεξαρτήτως της χρήσεως του κελύφους

